

VISIE OP BEROEP VAN DE JURIST
OPGELEID BIJ DE HOGESCHOOL VAN AMSTERDAM

2019-2025

HBO-Rechten

Oktober 2019

Vastgesteld door opleidingsmanagement d.d. 14 oktober 2019

Inhoud

Inleiding	3
1. De ontwikkelingen in het vakgebied van de hbo-jurist	4
2. De hbo-jurist in metropoolregio Amsterdam	4
3. Wat vraagt dit van onze afgestudeerden?	5
4. Slot	6

Inleiding

Dit visiedocument bevat de visie op het beroep van hbo-jurist van de opleiding HBO-Rechten van de Hogeschool van Amsterdam. In deze visie zetten wij een aantal ontwikkelingen uiteen die wij momenteel zien en die van invloed zijn op het vakgebied van de hbo-jurist. De maatschappij verandert en wij kunnen slechts een inschatting maken van toekomstige veranderingen. Wij dienen afgestudeerden daarom zo te equiperen dat zij beschikken over kennis en vaardigheden om in een complexe samenleving en in een veranderend werkveld als professional te kunnen werken en als professional verantwoordelijkheid te dragen. Onze afgestudeerden zijn op die manier bestand tegen schoksgewijze veranderingen, maar kunnen bovenal de toekomst zelf mede richting geven. *Wendbaar én weerbaar* dus¹.

In onze missie geven wij aan wat wij willen betekenen voor het werkveld en de maatschappij:

"Wij leiden deskundige, responsieve juristen op die werken aan het rechtvaardig en duurzaam voorkomen en oplossen van juridische kwesties of vraagstukken met juridische aspecten. Onze juristen hebben een duidelijk besef van hun professionele identiteit en stellen deze voortdurend bij onder invloed van de snel veranderende samenleving."

Onze visie is gerelateerd aan deze missie. Dit visiedocument beschrijft de visie op het beroep van de hbo-jurist zoals HBO-Rechten Amsterdam dit ziet voor de toekomstgerichte hbo-jurist. Deze visie dient als grondslag voor ons onderwijs.

De opleiding ontleent de term responsief aan het actuele debat over de responsieve rechtsstaat.²

De responsieve rechtsstaat wordt wel gekarakteriseerd als de rechtsstaat die zich richt op de burger zoals die echt bestaat. In de responsieve rechtsstaat wordt erkend dat het overgrote deel van de burgers handelt met een gebrek aan informatie, tijd, overzicht en specifiek benodigde vaardigheden. Hierin wordt de burger serieus genomen, zoals hij is, wat niet gelijk staat aan dat hij altijd gelijk krijgt.

Tegenover de responsieve rechtsstaat wordt de bureaucratische rechtsstaat gesteld. In de bureaucratische rechtsstaat staat het overheidshandelen in de sleutel van de rechtmatigheid, voorspelbaarheid en rechtszekerheid centraal. De bureaucratische rechtsstaat richt zich op een ideaaltypisch modelbeeld van burgers, met voldoende bureaucratische vaardigheden en een grote mate van zelfredzaamheid. Dit beeld heeft geen realiteit en/of houdt geen rekening met de realiteit. De hedendaagse rechtsstaat zou meer responsief moeten worden.

In het LBOP HBO-Rechten (2019) is de *T-shaped professional* geïntroduceerd als karakterisering van hbo-juristen. De opleiding gebruikt dit concept van de T-shaped professional.

Responsiviteit is voor ons de 'kleur' waarmee wij invulling geven aan de beroepsidentiteit van onze afgestudeerden. Onze afgestudeerden leren vorm te geven aan hun beroepsidentiteit door in de beroepspraktijk juridische kennis en juridische vaardigheden te verbinden met generieke vaardigheden. De opleiding legt daarbij de nadruk op responsieve vermogens: een jurist moet kunnen doen wat de omstandigheden van hem vragen en daarbij leren zelf deze omstandigheden in te schatten en te waarderen.

Paragraaf 1 schetst de ontwikkelingen in de maatschappij die maken dat het vakgebied en daarmee het beroep van de hbo-jurist verandert. Vervolgens duidt paragraaf 2 de maatschappelijke ontwikkelingen die specifiek zijn voor de Amsterdamse context en daarmee voor de visie op het beroep van onze opleiding. In paragraaf 3 beschrijven wij wat die maatschappelijke (Amsterdamse) ontwikkelingen voor onze afgestudeerden aan de HVA betekenen. Ten slotte ronden wij af door nogmaals kort aan te geven wat het doel van deze visie is voor ons onderwijs.

¹ Vereniging Hogescholen, #2025: *Wendbaar & Weerbaar*, 2015.

² Zie Lector A.G. Mein, *Lectorale rede Tegenwicht of meebewegen? Over balanceren door professionals bij de toepassing van het recht*, 22 november 2016. Zie ook bijvoorbeeld het artikel: Prof. Dr. M. Scheltema, *Wetgeving in de responsieve rechtsstaat*, Tijdschrift *RegelMaat* 3, 2018, Boom Juridische Tijdschriften. Zie ook: WRR, *Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid*, 2017. Zie ook E. van Luijtgaarden, *Preventive Law. Aanzet tot normatieve professionalisering in de opleiding van juristen*, 2017, par. 1.7 en 4.2.

1. De ontwikkelingen in het vakgebied van de hbo-jurist

Maatschappelijke ontwikkelingen werken door in het werk van de hbo-jurist. In deze paragraaf worden de belangrijkste ontwikkelingen weergegeven en wat de gevolgen daarvan zijn voor het vakgebied van de hbo-jurist. Deze ontwikkelingen zijn niet los van elkaar te zien en de gevolgen van die ontwikkelingen voor (het vakgebied van) de hbo-jurist zijn dan ook nauw met elkaar verweven.

Een van de belangrijkste ontwikkelingen is *digitalisering*, versterkt door *globalisering*. Hierdoor verandert de positie van organisaties en hun manier van werken en hun dienstenaanbod. Digitalisering heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat een deel van het gestandaardiseerd juridische werk wordt geautomatiseerd. Deze steeds verdergaande automatisering van kennis en juridische processen zorgt voor nieuwe beroepsrollen en functies voor hbo-juristen. Voor juridische organisaties en afdelingen ontstaan daarnaast vraagstukken rondom kennisdeling, transparantie, zorgvuldigheid, efficiency, kostenbeheersing, privacy en fraude. Deze ontwikkelingen op het gebied van organisatie van juridische dienstverlening vereisen aandacht voor legal compliance en control (voor juridische kwaliteitszorg).

Een andere ontwikkeling is de transitie naar een *participatiesamenleving*. Deze ontwikkeling is allereerst terug te zien in de wijze waarop de overheid zich positioneert in de samenleving. Dit blijkt onder meer uit een (meer) participatieve (bestuurs)stijl: een voorwaardenscheppende rol. Als meer gelijkwaardige partner ontwikkelt en voert de overheid beleid uit binnen wisselende netwerken van maatschappelijke actoren. Met andere woorden: een verandering van verticale- naar horizontale sturing (of zelfsturing).

Bovendien toont de transitie naar een *participatiesamenleving* zich ook in de toegenomen *spanning tussen jurisdering en dejurisdering*. Aan de ene kant wordt het recht gebruikt als ordeningsinstrument; het recht moet zorgen voor uniformiteit en voorspelbaarheid. Aan de andere kant bestaat de roep om op andere wijze dan via het recht tot oplossingen van vraagstukken te komen. Mensen zijn veelal op zoek naar een oplossing van hun probleem en niet naar rechtsbijstandverlening. Deze roep wordt sterker gezien de toegenomen druk op het stelsel van rechtsbijstand. Dit vraagt van uitvoeringsorganisaties dat zij met een menselijker oog problemen analyseren. Voor de hbo-jurist binnen die uitvoeringsorganisatie betekent dat zij met een brede blik en praktische kennis van het recht, laagdrempelig juridische hulp dienen te verlenen.³ Een hiermee samenhangende ontwikkeling is dat bij het behandelen van bezwaarschriften een ambtenaar mediationvaardigheden inzet om te bekijken of een informele en alternatieve wijze van afdoen, passend is om recht te doen aan het eventuele onderliggende probleem. De aanpak is ontwikkeld omdat de traditionele behandeling van bezwaarschriften onbevredigend bleek, zowel voor de bezwaarmaker als de gemeente.⁴

Vraagstukken zijn daarnaast vaker *veelvormig en complex* en kennen niet één aanpak of oplossing; deze vraagstukken vragen om innovatie in aanpak, waarbij *interdisciplinair samenwerken* met verschillende professionals van belang. Dit betekent voor hbo-juristen dat zij niet meer kunnen volstaan met het (vrijblijvend) toetsen van de juridische houdbaarheid van regelgeving en beleid. Bij het oplossen van vraagstukken en problemen dient de hbo-jurist zijn handelen af te stemmen op de praktijk. Deze *praktijkgerichtheid* maakt dat de oplossingen en de aanpak van een hbo-jurist bijdragen aan de innovatie van die praktijk. Anders dan een WO-jurist voegt de praktijkgerichte hbo-jurist op deze wijze direct waarde toe aan de maatschappij. In dat licht moet de hbo-jurist ook proactief vraagstukken kunnen definiëren en oplossen. Dit vraagt niet alleen om een normatief oordeel over de rechtmatigheid, maar ook of juist een zakelijke taxatie van de risico's.

2. De hbo-jurist in metropoolregio Amsterdam

De metropoolregio Amsterdam heeft een aantal specifieke kenmerken, die van invloed zijn op het werk van een hbo-jurist.

Amsterdam kent een grote *culturele en sociale diversiteit*. De belangen die voor de verschillende betrokkenen spelen zijn daardoor vanuit een veelvoud aan perspectieven te benaderen. Dat betekent dat de Amsterdamse hbo-juristen vraagstukken dienen te bekijken vanuit een veelheid aan verschillende belangen en perspectieven van betrokken partijen. Zij moeten kunnen bijdragen aan juridische oplossingen op menselijke maat binnen de diverse metropoolregio Amsterdam. Dit betekent dat hbo-juristen die werken in deze grootstedelijke context, communicatievaardigheden moeten bezitten die passen bij culturele en sociale diversiteit.

Amsterdam is het zakelijke en juridische centrum van Nederland. Het *werkveld van de metropoolregio is zeer divers*, van grote (internationale) organisaties tot en met innovatieve start ups. Bedrijven zijn *internationaal georiënteerd*. De opleiding biedt de mogelijkheid voor studenten om in aanraking te komen met internationale literatuur en -regelgeving en een leerervaring op te doen in het buitenland, zoals een minor of een afstuderen. Een Amsterdamse hbo-jurist moet buiten de geïsoleerde context van nationaal recht vraagstukken kunnen oplossen en/of definiëren. Zicht op hoofdlijnen van het Europees en internationaal recht en doorwerking in en verhouding tot ons nationale recht is voor de Amsterdamse hbo-juristen belangrijk.

³ Juist een nieuw stelsel heeft behoefte aan goede hbo-juristen, *Scieneguide*, september 2019.

⁴ A. Mein, U vraagt wij draaien? Veranderingen in de plaats en rol van de jurist binnen de gemeente, In: *Gemeentestem* 2019/70.

3. Wat vraagt dit van onze afgestudeerden?

De hierboven beschreven ontwikkelingen in het vakgebied, die zich voordoen door digitalisering en de participatiesamenleving en de kenmerken van een metropoolregio als Amsterdam, vragen daarnaast bepaalde kennis en vaardigheden van onze afgestudeerden. Hieronder bekijken we nader wat dit concreet vraagt van onze afgestudeerden.

Onze afgestudeerden moeten *deskundig* zijn. Dit wil zeggen dat zij juridische kennis en juridische vaardigheden hebben, als voedingsbodem voor andere (responsieve, praktijkgerichte) kennis en vaardigheden.

Onze afgestudeerden dienen vaardig te zijn in het *lezen en schrijven* van juridische stukken. Zij hebben de juridische basiskennis én het *analytisch en taalkundig vermogen* om juridische stukken te doorgronden en verschillende belangen te wegen. Onze afgestudeerden kunnen juridische taal begrijpelijk maken voor klanten en burgers, waardoor zij een helder advies of besluit kunnen formuleren.

Het *organiseren van juridische processen*⁵ -in het bijzonder met *legal tech*- is waar onze afgestudeerden vaardig in moeten zijn. Deze juridische dienstverlening en de uitvoering van wet- en regelgeving, waarbij digitalisering op verschillende manieren een rol speelt of kan spelen, zijn kennisintensieve taken. Onze afgestudeerden moeten de *digitalisering begrijpen* en moeten er zelf ook in *mee kunnen denken en helpen processen efficiënter te organiseren middels digitalisering* (legal tech, beslisbomen). Sterker nog, onze afgestudeerden dienen daartoe bij te dragen aan het vormgeven van deze systemen. Het werk dat uit de systemen komt, moet nog steeds begrepen en kritisch bekeken worden, met als doel het maken van een vertaalslag naar burger, klant of opdrachtgever.

Onze afgestudeerden moeten kunnen beoordelen of de *rechtmatige oplossing*, ook wel een *rechtvaardige oplossing* is. Daarbij dienen de afgestudeerden moed en kritische zin te tonen, wat wil zeggen dat zij moeten kunnen standhouden, doorvragen en tegen de stroom in roeien. Dus niet alleen 'mogelijk maken', maar waar nodig ook tegenwicht te bieden.⁶ Dit betekent dat de rol van *ethiek en morele en normatieve overwegingen* belangrijk zijn bij het uitoefenen van werkzaamheden als hbo-jurist. De afgestudeerde moet kunnen reflecteren op zijn beroepsopvatting; wat voor soort jurist ben ik gegeven de omstandigheden?

Ook doen onze afgestudeerden recht aan de eigenheid en diversiteit van hun opdrachtgevers en klanten en aan de sociale contexten waarbinnen de juridische vraagstukken spelen. Zij moeten niet alleen het recht begrijpen, maar het zich zo goed eigen maken dat zij hun *communicatie over het recht* kunnen afstemmen op verschillende mensen en in gesprek met hen kunnen om passende (juridische) oplossingen te vinden (ook buiten de beslisbomen om). Ze zijn daartoe in staat het vertrouwen van hun opdrachtgevers en klanten te winnen. De mate waarin zij dit kunnen heeft namelijk effect op het vertrouwen in de uitkomst of het advies. Door *echt in gesprek te kunnen met mensen (empathisch) én oplossings- en klantgericht te werken*. Zij moeten het systeem van het recht begrijpen, zodat zij hun *communicatie over het recht* kunnen afstemmen op verschillende mensen en in gesprek met hen kunnen om passende oplossingen te vinden, die niet altijd juridisch zijn. Zij zijn in staat om in een gesprek de belangen te behartigen van burger, klant of organisatie. Aldus zijn communicatieve vaardigheden belangrijk voor onze afgestudeerden.

De veelvormigheid en complexiteit van vraagstukken vraagt van afgestudeerden dat zij over de muren van hun eigen vakgebied heen kunnen kijken bij het oplossen en aanpakken ervan. Afgestudeerden moeten kunnen *samenwerken met professionals uit andere disciplines*. Afgestudeerden moeten het vermogen hebben tot positioneren van het juridische in interdisciplinaire contexten. Dit vereist dat zij zichzelf bewust zijn van hun eigen *professionele identiteit* en zich bewust zijn van de eigen waarden vanuit welke zij handelen. Zij weten de verbinding te leggen met andere professionals uit andere disciplines, hun werkhouding is constructief, maar wel waardevast vanuit de eigen *normatieve professionaliteit* en vanuit een gefundeerde visie op het zijn van hbo-jurist.

Onze afgestudeerden beschikken over *onderzoekend vermogen*. Dit houdt in dat een afgestudeerde beschikt over een onderzoekende houding en in staat is om te *reflecteren*, onderzoeksresultaten van anderen weten toe te passen in het eigen professionele handelen en onderzoek kan doen dat *innovatie van de beroepspraktijk* ondersteunt.⁷ Om dit goed te doen moet de afgestudeerde een *kritische houding* bezitten, van waaruit hij voorstellen formuleert voor het oplossen van problemen en vraagstukken in de praktijk en deze oplossingen goed onderbouwt aan de hand van wet- en regelgeving en geschikte literatuur.

Onze afgestudeerden moeten voor de innovatie van de beroepspraktijk naast een onderzoekende houding, ook een *ondernemende houding* hebben. Dit betekent dat onze afgestudeerden initiatief kunnen nemen, kansen benutten die waarde geven aan de omgeving, aan henzelf en aan de mensen in de organisatie/het bedrijf. Onze

⁵ Lectorale rede 92016), pag. 20: *onder Legal Management verstaan we het zodanig inrichten van juridische processen, producten en diensten van overheidsorganisaties, dat de met wet- en regelgeving beoogde doelen worden bereikt, op een wijze die doelmatig, doeltreffend, zorgvuldig en evenwichtig is.*

⁶ A. Mein, U vraagt wij draaien? Veranderingen in de plaats en rol van de jurist binnen de gemeente, In: *Gemeentestem* 2019/70.

⁷ Andriessen e.a., *Beoordelen is mensenwerk*, 2014.

afgestudeerden zetten in op het voorkomen van probleem en werken oplossingsgericht. Afgestudeerden zijn daardoor in staat duurzame oplossingen te genereren voor deze vraagstukken.

Het beroep en de werkzaamheden die hbo-juristen uitvoeren, veranderen. Het beeld van de klassieke jurist als specialist in een relatief statische context, maakt plaats voor een hbo-jurist die reflectief opereert en zich blijft ontwikkelen. Een hbo-jurist moet weten hoe hij *up-to-date* blijft. Afgestudeerden moeten daarom toegerust zijn om zichzelf te blijven ontwikkelen. *Onderzoekend vermogen en reflectievaardigheden* zijn van belang als een afgestudeerde uitgaat van het principe van zijn *'leven lang ontwikkelen'*.

Samenvattend moeten onze afgestudeerden communicatief en digitaal vaardig zijn, kunnen samenwerken met professionals uit andere disciplines, een onderzoekende en ondernemende houding tonen, invulling kunnen geven aan hun professionele identiteit en zich toe kunnen rusten om zichzelf te blijven ontwikkelen.

Wij geven dus invulling aan de hierboven beschreven kennis, houding en vaardigheden op een wijze waarmee de responsieve jurist tot uitdrukking laten komen. Dit mondt uit in een Amsterdamse professionele identiteit voor onze hbo-jurist: een deskundige en responsieve hbo-jurist.

4. Slot

Deze visie vormt de grondslag voor ons opleidingsprofiel, de leerresultaten en onze visie op leren en toetsen. Het dient daartoe als uitgangspunt voor gesprek in de opleiding over ons onderwijs. Dit gesprek is een continu gaand.